

5. Korobov, M.Ia. (2000), *Finansovo-ekonomichniy analiz diialnosti pidpriemstv* [Financial and economic analysis of activity of enterprises], tutorial, Znannia, Kyiv, Ukraine, 378 p.
6. Lysenko, D.V. (2010), *Kompleksnyy analiz khozyaystvennoy deyatelnosti* [Comprehensive analysis of economic activity], textbook, INFRA-M, 320 p.
7. Malik, M.I. and Lupenko, Yu.O. (2009), "State regulation of the agricultural sector in the studies of domestic scientists", *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 153-158.
8. Ozeran, A. (2013), "Statement on financial results (statement of comprehensive income)", *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 6, pp. 25-34.
9. Statistical collection. Agriculture of the Ternopil region for 2012 year (2013), Ternopil, Ukraine, 218 p.
10. Tarasenko, N.V. (2003), *Ekonomichniy analiz diialnosti promyslovoho pidpriemstva* [Economic analysis of activity of the industrial enterprise], tutorial, Alerta, Kyiv, Ukraine, 485 p.

УДК 657 : 336.4

Буратинський В.В.,
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільський національний економічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Buratynskiy V.V.,
cand.sc.(econ.), lecturer of the department
of accounting and auditing
of Chortkivskiy Institute of Entrepreneurship and Business
Ternopil National Economic University

CLASSIFICATION OF FINANCIAL INVESTMENTS IN ACCOUNTING

Постановка проблеми. Активізація інвестиційної діяльності, створення її нового організаційно-правового економічного механізму нині є одними з основних завдань реформування національної економіки України та повинні відповідати вимогам подолання кризи й оздоровлення економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку й аналізу фінансових інвестицій зробили такі вітчизняні вчені, як: М.І. Бондар [1], М.А. Болюх [3], Є.Ф. Брігхем [2], Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Я.В. Голубка, Н.В. Гордополова, В. П. Завгородній, А. Г. Коваленко, Д. Сігел [5], Р. Тьюлз [6], К.С. Царихин [7], Д.М. Черваньов [8].

Науковцями удосконалено облік фінансових інвестицій, обґрунтовано понятійний апарат, а також вирішено комплекс питань, пов'язаних із відокремленням процесу здійснення та результатів інвестування у системі бухгалтерських рахунків та фінансової звітності, розроблено відповідні реєстри для покращання інформаційного відображення фінансування інвестицій у звітності підприємств.

Праці вітчизняних вчених характеризуються вагомими науковими результатами, проте залишаються невирішеними окремі питання. Зокрема, це питання щодо упорядкування понятійного апарату, який характеризує відносини на фондовому ринку; усунення протиріч в класифікації фінансових інвестицій для бухгалтерського обліку та аналізу; визначення

методів оцінки фінансових інвестицій; удосконалення методик обліку та аналізу фінансових інвестицій.

Постановка завдання. Однією з умов успішного та ефективного функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкової конкуренції є їх інвестиційна активність, оскільки саме інвестиції – це та рушійна сила, за допомогою якої стає можливим початкове функціонування підприємства, а в подальшому і розширене відтворення його діяльності. Інвестування вільних коштів у фінансові інструменти передбачає різні цілі, головними з яких є: одержання в майбутньому доходу, перетворення вільних заощаджень на високоліквідні цінні папери, контроль над підприємством-емітентом тощо. Метою статті є класифікація фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку, оскільки в даний час не існує єдиної чіткої класифікації фінансових інвестицій, Це свідчить про актуальність та проблемність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлено, що саме класифікація інвестицій визначає їх облікове відображення. Адже вирішення питання про відображення господарських операцій підприємств на відповідних рахунках бухгалтерського обліку залежить від правильного аналізу їх сутності, впливу на результати роботи економічного суб'єкта й від конструкції плану рахунків. Крім того, вибір того чи іншого варіанта оцінки й обліку фінансових інвестицій значною мірою залежить від їх правильної класифікації.

Сьогодні не існує єдиної чіткої класифікації фінансових інвестицій, що свідчить про актуальність та проблемність обраної теми дослідження. Зазначимо, що саме класифікація інвестицій визначає їх облікове відображення.

Зазвичай гносеологічна й інша роль класифікації недооцінюється, проте в низці робіт багатьох учених викладена значна кількість понять, що характеризують саме цю сферу класифікаційних пошуків. Слід наголосити на тому, що одним із напрямів вивчення поняття фінансові інвестиції є побудова їх класифікації. Аналіз існуючих класифікаційних ознак дасть можливість більш глибоко пізнати та всебічно вивчити фінансові інвестиції.

Будь-яка класифікація будується на певних ознаках. Виділення тієї або іншої ознаки класифікації, звичайно, залежить від цілей, які ставлять перед собою дослідники [7, с. 235]. Відомо й те, що те саме поняття може бути піддане операції ділення, класифікації за різними ознаками. При цьому можуть бути взяті й допоміжні ознаки – несуттєві ознаки предметів. Бажано, щоб поділ роду на види відбувався на основі властивих йому істотних рис.

Якщо говорити про застосування класифікації в бухгалтерському обліку та економічному аналізі, то такі риси передусім повинні впливати на облікове відображення об'єкта дослідження та оперативність забезпечення керівництва необхідною інформацією для прийняття виважених рішень.

Класифікація предмета неможлива без знання про його сутність. Саме тому для правильної побудови класифікації фінансових інвестицій велике значення має описання видів цінних паперів, які найчастіше і стають об'єктом придбання та відображення на рахунках 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» і 35 «Поточні фінансові інвестиції». При цьому слід враховувати, що не всі цінні папери належать до фінансових інвестицій, зокрема, до них не можна включати:

– власні акції, викуплені акціонерним товариством в акціонерів для наступного перепродажу або анулювання;

– векселі, видані підприємством-векседавцем підприємству-продавцеві при розрахунках за продані товари, виконані роботи, надані послуги.

Цінні папери, що обертаються на РЦП, можна класифікувати відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» (табл. 1).

Насамперед слід розуміти, що цінний папір – це грошовий документ, що засвідчує майнове право або відносини позики власника документа стосовно особи, що емітувала цей документ. Характеризуючи цінні папери, слід згадати про їх поділ на ринкові та неринкові [1, с. 67].

Неринковими є цінні папери особливого виду, до яких відносять ощадні облігації, облігації пенсійних фондів та інші, що за умови випуску закріплені за визначеними фізичними та юридичними особами без права їх передання.

Таблиця 1

**Класифікація цінних паперів відповідно до Закону України
«Про цінні папери та фондовий ринок»**

Класифікаційні ознаки	Види цінних паперів	Характеристика
1	2	3
1. За порядком їх розміщення (видачі)	Емісійні	Цінні папери, що посвідчують однакові права їх власників у межах одного випуску стосовно особи, яка бере на себе відповідні зобов'язання (емітент)
	Неемісійні	Цінні папери, що не належать до емісійних
2. За формою існування	Документарні	Цінний папір, що випущений у паперовій формі
	Бездокументарні	Цінний папір, що існує в іншій ніж документарній формі (запис на рахунку)
3. За формою випуску	Цінний папір на пред'явника	Цінний папір, посвідчені права якого належать пред'явникові цінного папера
	Іменний цінний папір	Цінний папір, посвідчені права якого належать особі, зазначеній у цінному папері
	Ордерний цінний папір	Цінний папір, посвідчені права якого належать особі, зазначеній у цінному папері, яка може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням (наказом) іншу уповноважену особу
4. За групами цінних паперів у цивільному обороті	Пайові	Цінні папери, які посвідчують участь їх власника у статутному капіталі (крім інвестиційних сертифікатів та сертифікатів ФОН), надають власнику право на участь в управлінні емітентом (крім сертифікатів ФОН) і отримання частини прибутку, зокрема у вигляді дивідендів, та частини майна у разі ліквідації емітента (крім сертифікатів ФОН)
	Боргові	Цінні папери, що посвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти відповідно до зобов'язання
	Іпотечні	Цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів
	Приватизаційні	Цінні папери, які посвідчують право власника на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового фонду, земельного фонду
	Похідні	Цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів
	Товаророзпорядчі	Цінні папери, які надають їх держателю право розпоряджатися майном, указаним у цих документах

Джерело: авторська розробка

На противагу цьому виду, ринковими цінними паперами є такі, що беруть участь в обігу, з ними дозволяється проводити операції купівлі-продажу, що спричинить до подальшої зміни власника цінного паперу.

Цінні папери можна класифікувати також за місцем обігу. З цієї точки зору вони поділяються на цінні папери грошового ринку та цінні папери ринку капіталів. Прерогативою грошового ринку є казначейські векселі, депозитні сертифікати, комерційні цінні папери терміном дії до одного року. Ринок капіталів має в обігу як боргові, так і пайові цінні папери [2, с. 99].

У процесі історичного розвитку ринку цінних паперів вони пройшли шлях від реальних цінних паперів, які випускались у паперовій формі, до електронної форми цінних паперів, так званої «безпаперової форми», тобто у вигляді записів у комп'ютерних файлах.

За умови паперової форми випуск здійснюється на спеціальному папері, з водяними знаками та ступенями захисту. Грошовий документ повинен включати такі складові:

- документальний характер;
- матеріальний документ;

– наявність взаємної обумовленості прав та обов'язків, що впливають із прав власності.

Зазвичай за умови взаємної довіри учасників ринку цінних паперів форма цінних паперів великого значення не має. У разі певної недовіри перевага надається паперовій формі, тобто права документально фіксуються.

Українське законодавство створює умови для організації обігу електронних цінних паперів. Шлях до «безпаперової форми» обігу цінних паперів було відкрито у 1997 р. прийняттям Закону «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні». Однак жвавого розвитку цього сегмента ринку не відбувається. На нашу думку, цьому заважає передусім недостатня прозорість національного РЦП у цілому.

Інвестиційні цінні папери мають відповідати певним вимогам, до яких належать:

- збереження капіталу;
- отримання відсотків;
- забезпечення приросту капіталу (на основі зростання курсової вартості цінних паперів).

На основі вищенаведених вимог можна виділити такі дві групи цінних паперів:

- 1) цінні папери, що є інвестиційними інструментами;
- 2) цінні папери, що не мають інвестиційних ознак.

До останньої групи можна віднести банківський чек, коносамент.

Повернувшись до групи інвестиційних цінних паперів, можна сказати, що вони поділяються на: цінні папери, що приносять разовий дохід (при купівлі депозитних сертифікатів), короткострокові державні облигації.

Як зазначалося раніше, залежно від механізму визначення ціни цінних паперів розрізняють біржовий і позабіржовий ринки. Цінні папери, які допущені до біржової торгівлі, називаються цінними паперами біржового ринку, а ті, що обертаються на позабіржовому ринку, – цінні папери позабіржового ринку. Згідно з національним законодавством передбачено, що біржа є організацією, виключна діяльність якої – забезпечення необхідних умов нормального обігу цінних паперів, визначення їх ринкових цін (цін, що відображають рівновагу між попитом і пропозицією на цінні папери) і належне поширення інформації про них [1, с. 345].

Проаналізуємо вимоги стандартів бухгалтерського обліку щодо виділення тих чи інших видів фінансових інвестицій.

Безпосередньо в МСФЗ чітко не визначено класифікації фінансових інвестицій. Проте, проаналізувавши вимоги міжнародних стандартів, нами виділено ознаки, які доцільно покласти в основу їх класифікації з метою визначення облікових підходів та подання у фінансовій звітності:

- мета придбання фінансових інвестицій;
- рівень впливу інвестора, який при цьому досягається;
- характер взаємовідносин;
- наявність активного ринку, на якому котируються цінні папери, які є свідченням здійсненої інвестиції.

П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» також не дає чіткого уявлення про можливі види та класифікаційні ознаки інвестицій. Це стосується насамперед поділу фінансових інвестицій на поточні і довгострокові. Так, згідно з П(С)БО 2 «Баланс», поточними вважаються інвестиції на строк, що не перевищує одного року, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів). Дане трактування суперечить визначенню еквівалентів грошових коштів у цьому ж П(С)БО 2 «Баланс» як короткострокових високоліквідних фінансових інвестицій, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

У свою чергу, довгостроковими є інвестиції, які утримуються підприємством понад один рік, а також усі інші інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. Постає питання: як класифікувати інвестицію, яку ми придбали на кілька років, але за певних обставин продали через кілька місяців після придбання. Для цього мають бути передбачені спеціальні рахунки та механізми переведення інвестицій з довгострокових у короткострокові.

Хоча за міжнародними стандартами підприємство може в балансі не розподіляти інвестиції на поточні й довгострокові, їх оцінка повинна проводитися відповідними методами, що встановлені для кожного з указаних видів інвестування.

За періодами інвестування виділяють короткострокові і довгострокові інвестиції підприємства. Короткострокові інвестиції характеризують вкладення капіталу на період до одного року. Основу короткострокових інвестицій підприємства становлять його короткострокові фінансові вкладення. Довгострокові інвестиції характеризують вкладення капіталу на період більше одного року [3, с. 173]. У практиці великих інвестиційних компаній довгострокові інвестиції деталізуються так:

- 1) до двох років;
- 2) від двох до трьох років;
- 3) від трьох до п'яти років;
- 4) понад п'ять років.

Саме тому нами зроблене узагальнення й уточнення існуючих класифікацій фінансових інвестицій, а також визначені ознаки, які забезпечать належну організацію бухгалтерського обліку та аналізу з метою надання необхідної інформації користувачам щодо фінансових інвестицій. Пропонуємо здійснювати класифікацію фінансових інвестицій за такими ознаками: термін утримання, ступінь впливу на об'єкт інвестування, джерела придбання, ступінь оплати, спосіб зберігання, метод оцінювання в бухгалтерському обліку.

Найбільше практичне значення в сучасних умовах має поділ фінансових інвестицій відповідно до запропонованої класифікаційної ознаки «за методом оцінки в бухгалтерському обліку». За цією ознакою фінансові інвестиції класифікуються залежно від методу грошової оцінки, за яким відповідно до вимог П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» вони повинні визнаватися й відображатися в бухгалтерській звітності. Від обґрунтованого вибору цих методів оцінки залежить вірогідність й об'єктивність звітної інформації про фінансовий стан і результати господарської діяльності, яка формується для надання зацікавленим користувачам.

Висновки та подальші дослідження. Отже, результатом проведеного дослідження стала розроблена класифікація фінансових інвестицій на основі розглянутих підходів. Запропонована класифікація дає детальну інформацію про наявні в підприємства інвестиції, а також дозволяє чітко фіксувати будь-які зміни в їх структурі. До того ж, за умови введення відповідної аналітики до робочого плану рахунків, стає можливим визначення ефективності тих чи інших видів інвестицій, що досить важливо для управлінського персоналу.

Література

1. Бондар М.І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю : монографія / М.І. Бондар – К. : КНЕУ, 2008. – 256 с.
2. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брігхем ; пер. з англ. – К. : Молодь, 1997. – 1000 с.
3. Економічний аналіз : навч. посіб. / [М. А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін.] ; за ред. М. Г. Чумаченка. – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2010 році [Електронний ресурс] // Експрес випуск Державного комітету статистики України від 17 лют. 2011 р. № 35. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html.
5. Сигел Д. Долгосрочные инвестиции в акции. Стратегии с высоким доходом и надежностью / Джереми Сигел. – 4-е издание. – СПб. : Питер, 2010. – 416 с.
6. Тьюлз Р. Фондовый рынок / Р. Тьюлз, Э. Бредли, Т. Тьюлз ; пер. с англ. – М. : Инфра-М, 1997. – 648 с.
7. Царихин К.С. Фондовый рынок и мир / К.С. Царихин. – М. : Выведение, 2008. – 896 с.
8. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств : навч. посіб. / Д.М. Черваньов – К. : Знання-Прес, 2003. – 622 с.

References

1. Bondar, M.I. (2008), *Investytsiina diialnist: metodyka ta orhanizatsiia obliku i kontroliu*, [Investing: methods and organization of accounting and control], monograph, KNEU, Kyiv, Ukraine, 256 p.

2. Brikkhem, Ye.F. (1997), *Osnovy finansovoho menedzhmentu*, [Fundamentals of financial management], Molod, Kyiv, Ukraine, 1000 p.
3. Chumachenko, M.H., Boliukh, M.A., Burchevskiy, V.Z., Horbatok, M.I. etc (2003), *Ekonomichnyi analiz* [Economic analysis], textbook, KNEU, Kyiv, Ukraine, 556 p.
4. Investments of foreign economic activity in 2010, (2011), *Ekspres vypusk Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy*, available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/zd_rik/zd_u/pi_07u.html.
5. Sigel, D. (2010), *Dolgosrochnyye investitsii v aktsii. Strategii s vyisokim dohodom i nadezhnostyu* [Long-term investments in stocks. Strategy with high income and reliability], Piter, St. Petersburg, Russia, 416 p.
6. Tyulz, R., Bredli, E., Tyulz, T. (1997), *Fondovyy ryinok* [Stock market], Infra-M, Moscow, Russia, 648 p.
7. Tsarihin, K.S. (2008), *Fondovyy ryinok i mir* [Stock market and the world], Vvedenie, Moscow, Russia, 896 p.
8. Chervanov, D.M. (2003), *Menedzhment investytsiinoi diialnosti pidpriemstv* [Management investment companies], textbook, Znannia-Pres, Kyiv, Ukraine, 622 p.

УДК 657.1.014.134 : 338.436 : 577.23

Хомовий С.М.,
к.е.н, асистент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Білоцерківський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Homovyi S.M.,
cand.sc.(econ.), assistant of the department of accounting and control
Bila Tserkva National Agrarian University

FORMATION OF INFORMATION PROVISION OF BIOENERGETICS ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Постановка проблеми. Враховуючи аграрну спрямованість економіки України, перспективним напрямом розвитку держави стає нова галузь АПК – біоенергетика. На даний час основними пріоритетами галузі є пошук дешевої біосировини, нових технологічних рішень, створення необхідної інфраструктури для вирощування біоенергетичних культур та переробка біомаси за допомогою хімічних і біологічних процесів, термоконверсії, біоконверсії в різні види енергії. Всі ці процеси володіють специфічними особливостями та потребують окремого їх відображення у бухгалтерському обліку аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання біоенергетики в Україні висвітлено в працях таких вітчизняних науковців, як: Є. І. Базарова, А. О. Бабича, В. В. Гришка, Д. Гродзинського, М. Ф. Кулика, О. К. Медвідовського, О. Дембновецького, В. Кухаря, Г. Ковтуна, Є. Кузьмінського та багатьох інших.

Проте й досі не вирішеною залишається проблема висвітлення біоенергетичних ресурсів сільськогосподарських підприємств у бухгалтерському обліку.

Постановка завдання. Висвітлити основні проблеми та положення формування первинних документів бухгалтерського обліку біоенергетичної сфери в аграрних підприємствах.